Elina Kotovirta TUTO/HYT

23.11.2020

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON SELVITYS E 128/2020 VP: E-KIRJE KOMISSION TIEDONANNOSTA EU:N HUUMEIDENVASTAISEKSI OHJELMAKSI JA TOIMINTASUUNNITELMAKSI VUOSILLE 2021–2025

Taustaa

Euroopan komissio antoi 24.7.2020 Euroopan turvallisuusunionistrategian ja osana sitä tiedonannon EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021–2025.

Työryhmäkäsittelyn ja kahdenvälisten kuulemisten perusteella, EU-puheenjohtajavaltio Saksa päätyi esittämään Horisontaalisen huumausainetyöryhmän (HDG) kokouksessa 29.9.2020 jäsenmaille lähestymistavan, jossa EU:n uusi huumausainestrategia ja siihen liittyvä toimenpideohjelma valmistellaan jäsenmaiden ja sidosryhmien yhteistyönä komission tiedonannon pohjalta. Komissio hyväksyi tämän lähestymistavan. Yhteiseen valmisteluun kokouksessa sitoutuivat myös EU:n ulkosuhdehallinto (EUH) sekä Europol ja Euroopan huumausaineseurantakeskus EMCDDA. Uusi, yhdessä valmisteltu asiakirja, on tulossa toiseen työryhmäkäsittelyynsä 24.11.2020.

Komission tiedonannon pääasiallinen sisältö

Komissio tavoitteena on asettaa huumausaineiden vastaisessa ohjelmassa järjestäytynyttä rikollisuutta ja huumeongelmia koskevat EU:n toimet EU:n poliittisen ohjelman ytimeen. Komissio korostaa sen tarkoittavan entistä vahvempaa yhteistyötä kaikkien toimijoiden sekä paikallisen, kansallisen ja EU:n tason viranomaisten kesken. EU:n tasolla komissio tukee huumevirasto EMCDDA:ta, jotta virastolla olisi entistä vahvempi rooli kaikilla huumepolitiikan painopistealoilla.

Komission tiedonanto perustuu edellisen EU:n huumausainestrategian (2013–2020) ja sen kahden toimintasuunnitelman arviointeihin, jotka vahvistivat, että huumeongelmaan ja sen haasteisiin on puututtava edelleen kansallisella-, EU- ja kansainvälisellä tasolla. Turvallisuus- ja terveysnäkökohdat ovat edelleen keskeisiä käsiteltäessä huumeongelman laajempia ja monialaisia tekijöitä. Komissio peräänkuuluttaakin tarvetta ajattelutavan muutokseen ja EU:n huumausaineita koskevan toimintamallin vahvistamista. Tämän vuoksi komissio esittää mallia, jonka avulla tehostetaan toimia huumausainepolitiikan kaikilla osa-alueilla, erityisesti turvallisuuspuolella.

Komission huumausaineiden vastainen ohjelma pohjautuu kahdeksaan strategiseen painopisteeseen, jotka on jaettu kolmen päälinjan alle: turvallisuuden parantaminen −

huumausainemarkkinoiden häirintä; ennaltaehkäisy ja tietoisuuden lisääminen sekä huumausaineisiin liittyvät haitat.

Kahdeksan strategista painopistettä ovat:

1) Häiritään EU:n jäsenvaltioissa toimivien, niistä peräisin olevien tai niitä kohteenaan pitävien huumausaineisiin liittyvien ja suuren riskin aiheuttavien rikollisjärjestöjen toimintaa ja hajotetaan ne sekä puututaan niiden yhteyksiin muihin turvallisuusuhkiin
2) Parannetaan huumausaineiden ja huumausaineen lähtöaineiden laittoman tukkukaupan havaitsemista EU:n rajanylityspaikoilla
3) Tehostetaan määrältään pienessä ja keskisuuressa huumeiden jakelussa käytettävien logististen ja digitaalisten kanavien seurantaa ja lisätään näiden kanavien kautta salakuljetettujen laittomien aineiden takavarikkoja tiiviissä yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa
4) Hajotetaan huumausaineiden tuotanto- ja jalostustilat, estetään lähtöaineiden ohjautuminen ja kauppa laittomien huumausaineiden tuotantoa varten ja lopetetaan laittomat viljelmät
5) Ehkäistään huumeiden käytön aloittamista, edistetään rikosten ehkäisyä ja annetaan kansalaisille ja yhteisöille valistusta huumeiden haitallisista vaikutuksista
6) Edistetään hoitovaihtoehtojen tarjontaa niiden ihmisten erilaisiin terveys- ja kuntoutustarpeisiin, joille on aiheutunut haittaa aineiden käytöstä
7) Tehostetaan riskien ja haittojen vähentämistoimenpiteitä huumeita käyttävien ihmisten ja muun väestön terveyden suojelemiseksi
8) Laaditaan huumeidenkäyttöä vankilassa koskeva tasapainoinen ja kokonaisvaltainen toimintamalli (jolla vähennetään kysyntää ja rajoitetaan tarjontaa)

Kahdeksaan strategiseen painopisteeseen on sisällytetty 14 painopistealuetta. Ohjelman liitteenä olevassa toimintasuunnitelmassa kohdennetaan konkreettisia toimia mm. komissiolle, ulkosuhdehallinnolle, jäsenvaltioille tai EU-virastoille kaikkiaan 53 kappaletta. Näiden toimien tarkoituksena on helpottaa kahdeksan strategisen painopisteen täytäntöönpanoa.

Jatkotoimenpiteet ja vaikutukset

Komission tiedoksianto on esitys, johon komissio toivoo jäsenmaiden sitoutuvan vahvistamalla sen neuvoston päätelmillä. Koska komission esityksen pohjalta ollaan laatimassa uutta yhteistä strategia-asiakirjaa, tätä asiakirjaa neuvosto ei tule sellaisenaan hyväksymään.

Lopullinen strategia-asiakirja tullaan hyväksymään neuvoston päätelmiä, jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. Näin ollen tulevalla strategialla ei myöskään ole suoria taloudellisia vaikutuksia. Kukin jäsenvaltio päättää itse, miten strategiaa toimeenpannaan kansallisesti ja käytetäänkö toimeenpanoon kansallisesti resursseja.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti kannatettava komission näkemystä jäsentää strategista ajattelua uudella tavalla, jonka tavoitteena on tehostaa toimia kaikilla huumausainepolitiikan osa-alueilla pitää sinänsä onnistuneina komission ohjelman mukaisia toimia tarjonnan rajoittamiseen ja lainvalvontaviranomaisiin toimiin esitettyjä painopisteitä, kuten monialainen viranomaisyhteistyö, digitaalisten huumemarkkinoiden monitorointi ja tiedonvaihdon tehostaminen.

Koska komission esitys jää valitettavan epätasapainoiseksi, valtioneuvosto pitää hyvänä sitä, että puheenjohtajavaltio Saksa on tehnyt esityksen uuden yhteisen asiakirjan laatimiseksi komission tiedonannon pohjalta. Uuden asiakirjan on tärkeää, että tarjonnan rajoittamisen eli lainvalvontaviranomaisiin liittyvä osuus ja kysynnän vähentämisen eli sosiaali- ja terveysviranomaisiin liittyvä osuus ovat tasapainossa.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan jatkotyössä tulee vahvistaa ehkäisevän työn, hoidon ja haittojen vähentämisen näkökulmaa ja nostaa selkeämmin esille myös EU-tason huumausainepolitiikalle merkitykselliset kansainväliset strategiat ja asiakirjat. Niin ikään ihmisoikeuskysymykset sekä toisaalta kansalaisyhteiskunnan rooli tulisi nousta selkeämmin esille kuin komission tiedonannossa.